

PEST, csütörtök, február 21-kén, 1861.

I. évfolyam.

8-ik szám.

MAGYAR IZRAELITA.

Előfizetési feltételek:

Pesten házhoz hordással, v. vidékre bérmentesen megküldve:

Félévre **3** frt. o. ért.
Egész évre **6** „ „

Előfizethetni a szerkesztőség s minden es. kir. póstahivatal, s minden könyvkereskedőnél.

Hirdetmények ára:

2 hasábu petit sorért, egyszeri hirdetéssel
10 kr., többszöri hirdetéssel 7 kr.
osztr. értékben.

Megjelenik minden **csütörtökön.**

Felelős szerkesztő s kiadó-tulajdonos:

D. Rokonstein Lipót, rabbi.

(Szerkesztői iroda: Király-utca 3. sz. 3. emelet.)

PEST, 1861.

BOLDINI RÓBERT KÖNYVNYOMDÁJA.

(Országút 1. sz. a. Huszár-féle házban.)

H I R D E T M É N Y E K.

C S Ő D.

A helybeli izr. egyház községben a קורא, תון és שוהם i 350 frt. évdíjjal egybekötött állomás megürülvén, az ezen állomást elnyerni óhajtók eddigi működéseiket tanúsító okmányaikkal egy próba-imádkozás végett alulirtnál Marcius vegeig jelenjenek meg s egyuttal figyelmeztetnek, hogy utazási költséget nem igényelhetnek.

A Simándi izr. Egyházközség
előljárósága.

A kiadó hivatal nyilatkozata.

A reclamáló t. előfizetőinkkel tudatjuk, hogy a reclamáció pecsétlenül s akkor postabélyeg nélkül jár. Részünkről az expeditio rendesen és pontosan történik, a hibák a postahivatalokban keresendők.

Van szerencsém jelenteni, hogy a „Magyar Izraelita“ olvasói előtt kedvesen ismert Zilachy S. Pál urat lapom segédszerkesztőjéül megnyerhettem.

Dr. Rokonstein Lipót.

MAGYAR IZRAELITA.

Jogegyenlőség.

Midőn e hon lelkes fiai a dicső emlékü 1848-ki évben Magyarország önállóságaért fegyverhez fogni kényszerítették, a zsidók, kiktől eleintén a nemzetörök közé való soroztatást némi szükkebltű spíszburgerek meg akarák tagadni, áthatva hazájuk iránti szeretetüktől, feledvén a mult s jelen bánalmakat, sietének a honvédi bátor testület sorai közé állani, imádva imádott honukért forrón lángoló sziveik vérét annak oltárára ontandók.

Tán nem vádoltathatunk túlzással, ha azt állítjuk, miszerint a honvédi fő- s altisztek tizedrészét a zsidók tevék, kiknek elegendőn tanusított bátorsága ellen még eddig nem hallottunk semmi kifogást.

Pedig esze ágában sem volt senkinek sem a német golyóktól azt feltenni, miként csak bevett vallásu honvédeket tüzzenek ki csiklandóztatásaik céljául.

S mi köszönetük volt benne, hogy élteket, jövőjüket feláldozák?

Legyőzve a magyarok, a zsidók a 19-ik század Karaffája által megsarcoltatának; s megbukván ismét a 11 éven át uralgott szerencsétlen Bach-féle rendszer, ama régi példabeszéd szerint: „ha te vered az én zsidómat, úgy én verem a tiedet“ — a zsidó honfiaknak, kik vérök ontásával jogokat gondolának magoknak kivívni, meg nem engedtetik beleszólni, hogy A.

vagy B. legyen-e szolgabíró, vagy nyiltabban szólva, A. vagy B. botoztassa-e meg őket.

Véleményünk szerint a jogegyenlőségnek két osztálya létezik. Az elsőhöz tartozik: bebörtönöztetés, agyonlövés, felakasztatás. A másodikhoz: választói törvényhozói s több efféle jogok.

A mi az első osztályt illeti, úgy hiszszük, nem marad több kívánni valónk, arra nézve az egyenlőség tökéletesen el van ősmerve; miért is igen helyesen jegyzé meg D. Gyula Mór úr a „Magyarország“ 22-ik számában közlött levelében, miszerint Irányi a zsidót megbotoztatván csak az egyenlőség elvéből indult ki.

A második osztályt illetőleg azt mondják elleneink, miszerint a zsidónak még ezt vagy amazt kell tennie, hogy azoknak teljes élvezhetését kiérdemelje.

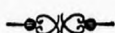
Uraim! ez nem áll! s bár birnék ama történéthirü harsona faldöntő hangjával, ezerszer meg ezerszer harsogtatnám el országszerte, úgy hogy minden valódi honfi meghallaná s megértené igazságát annak, hogy ez nem áll!! A zsidó mindent megtett, s tesz, a mit a körülményekhez képest megtehetett és tehet.

Hol van ez országban egy nemzetiség, mely annyit fáradozott, működött a magyarság mellett mint a zsidó, ki magát nem is nemzetiiségnek, hanem csak hitfelekezetnek tekinti e honban?

Szabadítsátok fel őt azon ezredévi láncok alól, melyekben eddig nyugött, s ő, ki minden szépért s jóért oly fogékonyan bír lelkesedni, bizonyosan többet is fog tenni.

Adjátok meg neki azt, a mire mint ember jogosítva van a 350,000 zsidó a magyar nemzet iránti háladatosságból szintugy, mint szeretett szülőföldjének tartozó kegyeletből buzditva érzeni magát a mindinkábbi magyarosodás a nagylelkű magyar nemzettel tökéletes és régleges beleolvadására.

Bleuer Ignác.

El ne csüggedjünk!

Lassu ugyan, de folytonos és biztos a haladás a művelődés alapján, és bár mennyire keseredjék el néha a sziv az ezer még ezer év óta ugyanazon okok és érdekekből fejlődés véget nem érő tusán; bármi undorral forduljon el a magasra törő lélek, midőn látja, hogy aljas szenvedélyek a jog és igazság ellenében érvényesítik magokat és nem egészen sikertelenül folytatják az elkeseredett harcot: nincs okunk feljajdulásra vagy elcsüggedésre mind addig, míg az erkölcsileg jó és nemes mellett a nagy többség fel tud buzogni és lelkesülni, míg átok és kárhozat száll az örökkévaló igazság üldözőire. A küzdelem a belénk oltott szenvedélyeknél fogva végképen meg nem szüntethető ugyan, de rettenetességéből már is sokat vesztett, mióta a humanitás terjedésével mindinkább a szellem fegyvereivel viseltetik.

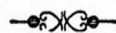
Rousseau azon állítása, miként tökéletes boldogság elérésére primitív állapotra vissza kell térnünk, a melyben a jogérzet ugyszólván ösztönszerűleg nyilvánul, mostanság képtelennek fog tartatni még azoktól is, kik a pessimismus szemüvegén át szoktak nézni; mert valamint egyes embernél a tágasb értelemben vett tanulmányozás életmódjára, cselekedeteire és gondolataira kihat és általán szelidítő befolyással bír: ugy nemzeteknél, az egyének összegénél a viselt dolgok halmazával növekedik és fejlődik az, a mit politikai érettségnek nevezünk, és az események minduntalan serkedő forrása, a korszellem, nem más, mint a nagyobb vagy kisebb műveltségi fok, népek mutatója. Haladásunk tagadhatlan tanúsága,

hogy az elvetemedettség minden eszközeivel sem idézhetne vissza egy az emberi természetet fertőztető közepkört rémes jeleneteivel, a művelődés és közvetve az emberi méltóság ébredő önérzete tágitotta ki az ur és szolga közti szűk korlátokat, rombolta le a kiváltságosak és nemkiváltságosak közti válaszfalakat miket a hűbéri viszonyok emeltek, szüntette meg a vallásbeli üldözések iszonyait.

Biztasson tehát bennünket a remény, hogy a szabadság, e vivmánya az érett és nagykoru nemzeteknek, szolgálkat nem tűr, és nekünk zsidóknak is ki fogja szolgáltatni az igazságot, melyet évezredek óta nélkülöznünk kellett; hogy azok száma, kik szemet hunyorítva szent borzadályljal csapják össze kezeiket a nekünk juttatott legkisebb engedmények fölött, mindinkább gyérülni fog; hogy felvilágosodott korunk hatalmas szózata elnémitja a szűkkeblűek seregét. Egyenlő teher, egyenlő kötelesség, de egyenlő jog is! Ez axioma érvényre jutásával felszabadítatik a megalázott rabszolga bilincseitől és az annyira üldözött és rágalmazott népfaj, természeti jogaiba lépve, megmutatja, miként már meg is mutatta, hogy polgári és politikai jogokrai képességében fel nem mulja őt senki, hogy hazaszeretetre, közügyekre áldozatkézségre és kötelességei teljesítésére nézve méltólag töltendi be helyét többi polgártársai mellett.

Végül még néhány szó. Őrizkedjünk, nehogy erőt vegyen rajtunk az aggály és félelem a hazánk némely vidékén tetteleg (mondhatnám botlag) mutatkozó zsidóüldözések miatt; ne tulajdonítsunk nagyobb sulyt egy hazánk fővárosában megjelenő, a zsidók elleni epés kifakadásoktól hemzsegő magyar lapnak, mint a mennyit érdemel és találjunk vigaszt abban, hogy non ex quolibet digno Mercurius, nem mindenütt terem olyan „Pesti Hirnök“ féle palánta.

Weisz Mór.

A zsidók jelen állásuk az európai nemzetek között, különös tekintettel Magyarországra.

Arany Lászlótól.

I.

Rombolva és pusztítva halad előre az enyészet irtó szelleme, s nem kimél sem szépet, sem nagyot.

Mily nagyszerűen áll előttünk a dicső hajdankor képe: mily elragadólag hat lelkületünkre ama díszes erényfüzér látmánya, mely ennek oly kitűnő ékességül szolgál. Mint megannyi fényes csillagzat tiszta felhőtlen égboltozaton, úgy ragyognak felénk, messzi, elérhetlen távokról, az őskor éjhomályáról, a tiszta erkölcs, az igazság- és jogszeretet, a nemesszívűség, a nyílt őszinteség, a szent kegyelet s a mély vallásosság, az emberi kebel eme legritkább és legékesebb drága gyöngyei: Mily parányiaknk, mily törpéknek tetszünk, minden haladásunk s minden civilizációnak dacára, azon ünnepezt hősek ellenében. kik természetes egyszerűségükben, távol minden önérdek-hajhászattól, tetteiket, gondolatjaikat csak embertársaik boldogítására irányzák. Csodáljuk, bámuljuk őket, de nincs annyi lélek bennünk, hogy utánoznók is; képzeletünk kéjeleg, ha hozzájuk fölemelkedik, de szükkeblűségünk röpében ennek is szegi utját; dicsőítjük, magasztaljuk őket nagy, emphaticus szózattal, de ihlettségünk közepette tetteink az ajkinkról elröppenő szót is porba sujtják.

Régen, régen volt az, midőn az emberiség elfogulatlanul s önzéstelenül, csak ép esze és tiszta szive után indulva, körében a boldogságot meghonosíthatá. De ez idők már rég lejártanak. Az őskor minden fényével, minden dicsőségével s minden erényével együtt az enyészetnek esett áldozatul.

Hova lőnek az oly annyira híresztelt, az idők emésztő fogának dacára épült régi világvárosok? A gazdag Babylon, a hatalmas Carthagó, a virágzó Athenae, a világot uráló Róma? — Hasztalan keressük? E sorsban osztoztak mindnyájan.

Elesett a szent Jeruzsalem is!

* * *

Midőn Salamon világhírű temploma romba dőlt, megszűnt a zsidók hazája, kik hontalanokká, bujdosokká lőnek.

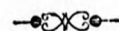
Vérző kebellet távoztak azon szeretett földről, melyet 400 évi sulyos rabszolgaság és 40 évi inségterhes vándorlás után, az élő Isten számukra hazául kijelölt; tört szívvel

vőnek bucsút ama szentelt földről, melyen apáik szent tetemei porlodtak, mely tanúja volt fényes nagyságuknak, színhelye meghatározó és lélekemelő eseményekben oly dús multjoknak; azon keserű gondolattal váltak el szeretett tűzhelyökről: Hazát veszítettünk!!

Eltávoztak; kísérőjük a nyomor, vigasztalásuk a kétségbeesés volt. Elszéledtek az egész föld kerekiségén új hazát keresni, és találtak — gyűlöletet, véres üldöztetést.

Vajjon mivel érdemelte e nép, hogy ilyen gyászos sorsra jusson? Tán azért, mert ősi vallásához rendületlenül ragaszkodott? A zon valláshoz, mely első gyújtá meg az igazságfáklyáját az álhit labirinthjaiban iránytalanul tévedező emberiség előtt, s elötte az igaz hit mély s titkos rejtelseit kitará? Vagy tán azért, mert maga az enyészet duló karja is, visszahökkenvén e nép óriási szellemnagyságától, azt megsemmisíteni nem merészle; s a későbbi idők korcs nemzedékei, a nagy őskor ez egyedül fenmaradt ivadékát, mint korcsóságuk örökös emlékeztetőjét maguk mellett meg nem tőrhatték. — Bármint legyen az, két ezer év a legembertelenebb tetteknek volt szemtanúja, mik rajtuk elkövetettek. Azonban *crescit sub pondere palma*; a hol a népek közös végzetének hatalma is elenyészik, ott emberi roszakarat is hiába feni vészes fogát, és két ezer évi terhes nyomás, két ezer évig duló vihar s a legkegyetlenebb sorscsapások után ifjan, erősen áll a zsidó nép.

(Vége következik.)

Iskolai s nevelési ügy.

Szózat magy. izr. hölgyeinkhez.

Az arany tollu, arany szívű és aranyos ajánlatu Bácskay felszólítására és főtiszt. szerkesztő úr jóváhagyása folytán bátorkodom igénytelen nézeteim előterjeszteni: mikép kell hölgyeinek eljárniok, hogy gyermekeikből lelkes hazas*

fiakat és vallásos izraelitákat neveljenek.

Kiindulva azon örökké megingathatlan sarkigazságból: „exempla trahunt“ a példák vonzanak, legyenek mindenek előtt ők maguk is szívvel-lélekkel magyar nők; ne tegyenek úgy mint a mesebeli rák, mely fiait inté: előre, mindig előre, míg ő maga visszafelé ment; járják a lángoló honszeretet ösvényét, haladjanak a magasztos honimádás gyakran veszélyes pályáján és a gyermek, ki ösztönszerűleg anyja felé szít, ki előtt szülője minden tette testté vált jóslat, önkénytelenül követendi őt utjában, önkénytelenül lép azon térre, hol akarjuk, hogy egykoron kitűnjék. Az anya és gyermek közti viszony hasonlít a tükör elé állított tárgyhoz, valamint emennek minden részlete, minden legkisebb árnyalata a fényes lapról leghivebben sugárzik vissza: úgy látszanak meg legtöbbször a fogékony gyermekén mindazon jó vagy rossz tulajdonok, melyekkel anya fel van ruházva. A gyermekszív olyan mint a gyöngéd csemete; ha bevágjuk a fácska derekát, növést nem akadályoztattuk meg, a csemete napról napra nagyobb lesz, de egyttal — a seb is: úgy a hiba, melyet a kisedbe oltunk, a gyermek nőttével nő és idővel valódi bűnné fajul. De hasonlít egyszersmind a gyermekszív a csodás termékenységű földhöz a Nilus partján; vessünk belé ép, egészséges magvat és a siker legvérmesebb reményeinken felül üt ki.

Izr. hölgyeink főfigyelme a nyelvre legyen fordítva.

Vándoroljátok be széles e világot Sibiria fagyos hórétegeitől Patagonia forró ércégéig, India balsamos erdeitől California aranyeres földéig és — szívre a kezet! — találhatni-e szebb, elragadóbb, hangzatosb; zengzetesb nyelvet édes magyar nyelvünkénél? A kéjittas szerelem mámoros susogására ép úgy bir gyöngéd büvbősbajos szavakat, mint dörgő lelkesítő kifejezéseket a harcüz élesztésére; majd suttog mint csacska csermely a kavicsok felett csörgedezve, majd megriad mint tábortábori kürt hatalmas szózata. Ezen, és ne idegen nyelven oktassátok, ti magyar izr. anyák magzataitokat az istenimádásban és honszerелеmben. Annyira ápoljátok bennök az e nyelv iránti szeretetet, hogy agg korukban is minden gondolatuk magyar legyen a szó szoros értelmében, azaz: magyar gondolkozsanak, biztosak lehettek így, hogy saját gyermekeiket is tősgyökeres magyarokká nevelendik és pár évtized múlva a „magyar zsidó“

nevezet tökéletesen kivész, és leszen helyette: „zsidó magyar.“

Az „anya“ szó után, melyet a kised ajskai mintegy ösztönszerűleg dadognak, az első szó, melyre hölgyeink szülöttjeiket megtanítsák, legyen: „haza.“ Mióta a Mindenható sujtó keze a zsidó népet mint népet megszünteté, mióta lehelete a választott nemzet egyes tagjait a szélrózsa minden iránya felé szétszórta, sokat, kimondhatlant türt e leigázott népfaj, számtalanszor „megnehezült az idők viharos járása felette“; de azon keserű évek emlékezete nem bir homályt vetni azon noha kísszámú percekre, melyeket itt-ott majdnem kétezer éves vándorutjában élvezett: A borzasztó tengerből, melyet leginkább a középkor vaskara zsidók vérből keletkeztetett, helylyel közzel felbukkan egy-egy mentő sziget; a mindent perzselő, mindent elhervasztó sivar pusztában, melyen át kelle haladnia, találunk néha-néha termékeny lomb-és vízdús oázokat; és ilyen sziget, ilyen oáz: Magyarország. Tanítsa meg ezért az izr. nő gyermekét hazaszeretetre, magyar hazánk szeretetére! De valódit képezzen magzatából, ne olyat, ki Kölcsey szerint „ajkain hordja a szent nevet, magasztalva említ mindent, mi a honi föld határain belül találkozik, büszkén tekint az idegenre s hálát mond az égnek, mely őt magyarnak születni engedé, a nélkül, hogy szíve szeretettel buzogna a haza iránt“ oly honfit, kinek homloka köré majdan a hazafiai tények kiérdemlett babérkoszru fűződnék. Ekkor a haza sorsa felett soha elesüggednünk nem kell, hisz bölesen mondá Magyarhon Cassandraja: „Bármilyen szerencsétlen legyen is az ország, bármilyen láncok által legyen is lebilincselve a nemzet, elébb utóbb mégis szabadabb létre viv, ha lakósaiban a polgári erény tiszta vére buzog.“

Nem csekély tényező az emberi életben a sorsali megelégedés. Nincs egyén, ki remény, vágy, cél nélkül volna. Mig az egyik minden törekvését siker koronázza, addig a másik életfolyama bölcsőjétől sírjáig szakadatlan láncolata az inség és nyomornak. A mit a természet az egyiktől elvon, azt rendszerint megadja a másiknak: a fejedelem hatalmasabb és gazdagabb ugyan, de a földműves egészségesebb, a gazdag kielégitheti legcsekélyebb vágyait is, de ki tudja a szegény kebelében nem rej-

lik-e nagyobb boldogság, mint az övében? Megelégedés nem fűszere, de tápjja az életnek; törekedjétek tehát, izr. nők, sarjadékaitek szívébe a boldog megelégedés magvait vetni.

A sorsával megelégedett elfogulatlanul vizsgálhatja a küleseményeket; a körülmények mivoltát függetlenül szabadabb szemmel kémlelheti, a hazai ügyek tekintetében részrehajlatlanul ítélhet és megvitátásukban idegen befolyástól menten szigoruan a jozan ész és igazság kívánalmainak megfelelhet. A haza és emberiség érdekében neveljétek tehát elégedett ifjakat!...

A megelégedés gyermeke: büszkeség. Büszke de nem gögös, magára tartó de nem rátartó legyen az ifju nemzedék. Legyen büszke arra, hogy az ég zsidónak teremté, mert hol a népfaj, mely ősi jellegét a mesés régiségű kor óta oly hiven megtartá, mint épen az izraelita? Legyen büszke arra, hogy az ég magyar zsidónak teremté, mert hol a nemzet, melynek kiegészítő részét képezni, nagyobb szerencse volna, mint épen a magyar nemzet?

Magyar nő, izr. nő, tedd fiadat büszkévé! tedd olyanná mint a gyémántot, mely saját poránál kisebb becsű szernek nem enged; hadd hordja fejét magasan és lelkében azon tudatot, hogy honszeretben és áldozatkészségben a haza bármely fiával vetélkedhetik, és hogy a veszélyek tűzpróbája megtűrheti ugyan gyarló testét, de a szívében hona iránt buzgó hála s szeretet forrását ki nem apaszthatja.

Az élet tömkelegében tündöklő fénytoronyként áll a tudomány. Neveljétek, izr. hölgyek, böles és okos, mívelt és tudományos fiakat! Legyetek takarékosak, de e tekintetben pazarok, mert minden fillér, melyet gyermekeitek nevelésében meggazdálkodtok, egykoron drága aranyokba fog kerülni, tegyétek őket tudományosokká, habár szegények; ellenkező esetben szegények maradnak, habár kincseket is hagytok rájuk; tudomány birtokában lévén, sérthetlen paizst birnak a sorsszeszély mérges nyilai ellen; tudomány birtokában lévén, hazánkra hirt és dicsőséget hoznak a külföld előtt is, kieszközölhetik, hogy a tudomány mérhetlen mezején s az ismeretek tág birodalmában soha ki nem alvó tüzrel ragyogjon a magyarok dicsteljes neve. Itt már a kor, midőn be van bizonyítva, miszerint a magyarok egén Hadur a vitézség csillaga mellé meggyújtá a tudomány őrszemét is. Tehát böles és okos

mívelt és tudományos fiakat adjatok a hazának!... Venio nunc ad fortissimum.

Lényeteket, gyermekeitek egész valóját lengje át a buzgó vallásosság áhitatos szelleme! Széchényi mondja: „A hit azon lánc, melylyel az emberiség össze van kapcsolva a Mindenhatóval.“ És a legnagyobb magyarnak valamint minden szava ugy ez is szent.

Fosszátok meg az emberiséget ez egyedüli vigaszától és a világ a teremtés előtti chaoshoz lesz hasonló, zür és zavar uralogna mindenütt.

Az izr. vallás mély elveit, böles határozatait, magasztos tanításait egy szívvvel egy lélekkel elismerik a világegyetem majd összes nemzetei, és lehetnétek-e tinmagatok sz. hitünk gyilkosai, midőn a más vallásuak is ezt fogadják el anyjukul? Vallás és hazafiság szépen megférhetnek egymás mellett, egyik nem zárja ki a másikat. Buzgó áhitat, lelkes vallásosság arany szálként huzódjék át minden tetteten; tanítsátok magzataitokat sz. vallásunk magasztos parancsszavait hiven megtartani, az ihlett látnokok mondásaiba mint Isten igéibe bízni, el nem csüggedni az élet nyomorában és inségében; utaljátok őket Bajza szivderítő versére:

„Ha reményid árbócat
Sors vizzálya széttöré,
Nézz a csillagok közé;
Ők lesznek vezéridei,
Ha szivedben él a hit.“

Kövessétek, tisztelt hitsorsosnőim, szerény nézeteim; és meg vagyok győződve, hogy az egy Isten két elnevezésben: Jehova és Hadur áldani fogja nemis törekvésteket.

Székesfehérvárott, Febr. hóban 1861.

Lówy Ignác.

Pest, télutó 25-én 1861.

1) Valamint a napsugár fénye felderíti a szemet, ha az hajnalkor kinyílik: ugy a vallásnak ihlett tanai, az ifjuság hajnalában felderitik az elmét... Kérdezni fogja főtisztelendő szerkesztő ur, miért ily költői bevezetés? Azért, mert utána nagyon proza igazság következend, melyet tán ön sem fog elhinni; de biztositom főt. szer. urat, miszerint nem felejtém Pellico Silvio böles mondatát „Az igazság az Isten — szeretni az Istent és

1) Ezt az ujon választandó izr. előjáróság főfigyelmébe ajánljuk. Lesz tenni való elég; azonban a munkák elejével Istennek és a kivált itten nagyon elhanyagolt szent kertjének tartozunk.
Szerk.

szeretni az igazságot ugyanazon egy dolog.”

En tehát — igazsághún — fogom vizsgálni, vajjon a vallástan ugy adatott elő a gymnasiumbeli, ipartanodai, és egyáltalában az összes r. izraelita tanuló ifjuságnak, hogy — fentebbi szavaimmal élve — annak ihlettanaival által felderített elméjük? A még most is működő hittantanárok, kiknek mély tudománya ellen legkisebb kifogásunk sem lehet — midőn átvették a vallástanítást, egy órát határoztak hetekint annak előadására; de ők — különösen Dr. B... ur már meglehetősen előrehaladtak években, s oly öreg férfiakról kivánni sem lehetett, hogy ők télen, ha esik a hó, vagy köd van, kockáztassák drága egészségüket! A mit pedig tőlük kivánni nem lehetett, azt lelkiismeretesen meg sem tették, azaz: télen nem tartottak előadást.

De a tél után jön a tavasz! akkor még, hogy a mindenben oly szükséges egyensúly valahogy megne zavartassék, a tanulók mindenhová mentek inkább, mintsem hittani leckére — természetesen semmi felügyelés és ellenőrködés nem lévén. Könnyű az eredményt kitalálni, a milyen volt a vetés, olyan lett az aratás — nem tanultak semmit, nem tudtak semmit! S azt gondolná valaki, hogy azért rossz elásist kaptak? Oh korántsem! A tanár urak lágy szíve, nem vala képes ellentállni a fiatal emberek kérelmeinek s tán a mindenektől oda-nyujtandó forint is megtevén hatását — elég az hozzá, voltak olyanok, kik egész évben nem látták a tanár arcát, s mégis „kitűnőt“ vagy „jelest“ kaptak.

Eddig nem jutott senkinek eszébe sem, e káros visszaélést csak említeni is, mert oly időben éltünk, midőn mindenki szeme előtt nagyon élénken lebegtették ama respectust igénylő közmondást „Szólj igazat, hát betörök a fejed“ — de most midőn szólásszabadságunk van, s még országglárnak is megmondhatjuk az igazat, mért ne mondanók azt Dr. B... vagy Z... ur szemébe? Főkép midőn — most vagy soha — komolyan hozzá kell látni, sebeinket tösgyökeresen kigyógyítani!

A keresztény tanodákban a „hittan“ a mi igen természetes — a legfőbb tárgy; mért ne legyen nálunk is az? Nem tagadhatja senki, hogy a tanuló ifjuság az, melyből egyszer a nemzet intelligentiája kerül ki; ennek pedig szent feladata leendő valaha, a vallást és ősi szokásokat az ész hatalmas fegyverével minden netaláni megtámadások ellen hatalmasan védeni. Lehet-e pedig ilyesmiről csak szó is, az

eddig hanyag előadásnál? Lehet-e az ifjuságnak csak fogalma vallás — és zsidóságról? De ha a vallástan legpompásabban tanítatott volna is, elegendő ok, hogy az eddigi oktatásmód megváltoztassék az — hogy német. A gymnasiumbeli és-reáltanulók külön oktatnak a hittanban; a gymnasiumban vala mennyi, a reáliskolában legtöbb tantárgy magyarul adatik elő, a ki pedig 7 tantárgyat magyarul tanul, az a 8-dikát csak annál könnyebben tanulja ugyan-e nyelven. A magyar nyelv tudásának hiányát — a tanulók részéről — tehát egyáltalában nem lehet ellenokul felhozni.

Mi tehát méltán követelhetjük:

1) Hogy általában nagyobb gond fordítassék a hittan előadás ára; legyen felügyelő, ki az ebbeli oktatások fölött őrködjék.

2) Az előadási nyelv a magyar legyen; mert kimondhatlanul 'édes, a vallás magasztos tanait, azon ország nyelvén hallgatni, a hol „enyhe bölcsőnk lágy ölében az anyatejnek mézét izlelők.“

Hoffmann Lajos.

Főtisztelendő Szerkesztő ur! Örömmel ragadok tollat, tudatni t. lapja által, miszerint a helybeli izr. leánynövelde már tökéletesen megmagyarosodott és így vana pesti községben legalább egy intézet, mely a kor igényeinek és a haza jogos követelésének megfelel

Ez örvendetes tényt közölvén, érintetlenül nem hagyhatom, miszerint ezen átalakulás létrejöttét legnagyobb részt, derék iskolafelügyelőnknek, nagy tudományu Hauser orvostudor úrnak köszönhetjük, ki még a germanisatio legvirágzóbb korában is hű pártolója volt a nemzeti nyelvnek, és azt köztünk terjeszteni és érvényesíteni akkor is fáradozott.¹⁾

Ha Deutsch ur, ki a „Pesti Hirnök“-ben minden erővel el akará velünk hitetni, hogy a vallástan magyarul előadva a mi gyermekeinkre nem hathatna, ha iskolánkba fáradna, könnyen meggyőződhetnék arról, mily alaptalan állítása. Általában meg nem foghatom, hogy léphet egy miveltségre és tanítói gyakoroltságra igényt tartó egyén ilyes állításokkal a nyilvánosság elő.²⁾

¹⁾ Ezt mi is bizonyíthatjuk. Alkalmunk lévén az ugynevezett es. k. mintafőiskolát 1858 ban meglátogatni, hallók, hogy e derék hazafi germánmagyar Haas és comp. ellenére kieszközlé, hogy abban édes hazai nyelvünket, bárcsak segéd által is csak hetenkinti néhány órákban, tanítsák.

²⁾ És a „Pesti Hirnökben“?!

Számba sem véve azt, hogy a D. ur által ajánlott tanításmóddal egy veszedelmes dualismus foglalna tért tanintézeteinkben, mi gyermekeink szellemi kifejlődésére igen ártalmas befolyással volna, hanem a korszellem és a haza méltó követeléseit vévén is csak tekintetbe, kiderül olyas indítványok becse, mint melyeket D. ur tett számunkra a „Pesti Hirnök”ben, és a melyeket elfogadva, legalább is husz év telnék el, mielőtt lényegesen közeledtünk a magyar elemmeli összeforráshoz.

Hogy örvendetesb dologgal zárjam soraimat, még tudtul adom, miszerint a derék iskolabarát Dr. Hauser ur kieszközlése által a leánynövelde tanítói könyvtára 30 frt. kapott a községtől,

Pesten, télutó 19-én 1861.

Rosenberg Henrik.

a pesti izr. leánynövelde r. tanítója.

L e v e l e z é s.

Nagy Kálló, Febr. 9-én 1861.

„Versenyve buzgunk a tökély felé
Nyomozzuk útját.”

Tisztelt Szerkesztő úr! Kegyed becses lapja hitvatva van, hogy az izraeliták bújai, bajai, de egyszersmind örömei tárházává vájjon! enyhül a fájdalom, ha baráti kebelnek panaszoljuk; fokozódik az öröm, ha testvérrel megosztjuk; ha mint ilyen becses lapja bennünket szívesen lát, gyakori látogatásoknak fognak örvendezni.

Boldog én, hogy jelen soraimmal, boldog órák leéltét ecsetelhessem, melyekben édes hazánkat pillanatig sem feledve, valódi újjongással 51 o. é. for. a Petőfiszoborra, 40. o. é. for. a Tánecsics családjára részére adóztunk.

Ezen 91 for. rövid históriája következő: F. hó 5-én Máté-Szalkán néhány szabolcsi és szathmári izr. család Propper Mór volt 48-dik zászlóalj honvédhadnagy lakodalmát ünnepelte; — 4 órakor délután az oriási nemzeti lobogóval diszített imaházban az esküvés megtörténvén, a vendéglőbe víg lakomára sereglettünk. — Ennek folytán hármast itunk a szerelem (menyasszony) barátság (vőlegény) és a borért, ennek termő földje, a hazáért! Indítványba hoztuk, hogy minek utána a vőlegény, annak idejében haza iránti kötelességét, még mint félgyerek teljesíté, örökítsék e legszebb napja olyatén-

ként; hogy a szerelmet (menyasszonyt) megtáncoltatván egy forint részvényért, — a begyüldendő pénzösszeg, a Petőfiszobor tőkájéhez csatoltassék, ki életében a hont, a szerelmet és a bort annyiszor és oly szépen megénekelte. Fogytak a részvények (oh boldog államkölesön, ha ily kapós volnál) és begyült e kis társaságban 51 for.

Ez összeolvastatván, azon indítvány helyett, mely szerint ezen összeg egy része a Tánecsics gyermekeinek adassék, a vőlegény testvérének Propper Lipót 18-ik zászlóalj honvéd főhadnagy azon indítványa fogadtatott el: hogy ezen célra táncoltassák még a nők a vőlegényt. — Nem tudom T. Sz. úr a déli vőlegény táncza e, vagy a könyörületesség villanyozta e annyira kecses nőinket; de mondhatom, hogy irodám és pénztárom (tárcám és jegyzetem) néhány perczig valódi ostromot állottak ki. Apraja, nagyja, fiatalja, vénje hozta a forintot, mely adó alól az agg örömanyak sem vonták ki magokat, érte a vőlegénynyel pár perczig a csárdást kedélyesen lejtven. Az Isten áldja meg mindnyájokat érte! Itt gyült be 40 for.

Most már általános lett a tánc; pengett a sarkantyú, esengett a pohár, ujjongott a szív — mig a kora hajnal kit-kit kötelessége telyesítésére figyelmeztetvén, nehéz szívvel, de megelégedetten eloszlánk, kívánván, „hogy az Isten adjon e sokat szenvedett és imádott haza lakosainak sok ily vig és kedélyes mulatságot.

Én pedig azon 91 for. ide mellékelve T. Sz. úrnak elküldvén, ezennel felkérem hogy azokat illető helyeikre kézbesíteni sziveskedjék. *)

Ki egyébiránt maradok

Főtiszt. uraságnak

kész szolgája

Dr. Bleuer Miklós.

Szabolcs megye központi

és tiszt. főorvossa.

Tudósítás.

Nagy-Körös jelentékeny város, de izraelita lakosságnak száma aránylag csekély; mert nem számol többet mint száz családot. Azonban ha idegen városunkba jó és meglátogatja imaházunkat és tanodán-

*) Már megtörtént, azon buzgó imával: adna az Isten a szeretett hazának sok ilyen gyermeket s sok ilyen — honvédet! — Szerk.

kat a posteriori nagy cultusközsége hűz következtetést. A mult évben különös hévvel és buzgalommal karolá fel községünk a tanodaügyet. Ugyanis junius hóban egy új tanoda építetése határozottá lön emelve. Dictum factum. Már september kezdetén palotához hasonló új tanoda lön elővarázsolvá, melynek terméi oly nagyok, tágasak és világosak és minden szükséges taneszközzel oly gazdagon ellátvák, hogy vele hazánkban igen kevés hasonnemű intézetek állják ki a versenyt.

E szent ügy körül különös érdemeket szerzének maguknak Brück L. és Deutsch F. urak, kik nemcsak szóval buzdíták és serkenték a népet, hanem tetemes pénzbeli áldozattal is támogaták ez ügyet és a tanoda építetését lehetségessé tevék.

Azoban bár mennyire is örülünk egy részről a nevelés és oktatás szent oltárára hozott áldozaton, mégis más részről fájdalom tölti el keblünket, hogy épen a tanoda a lefolyt évtizedben a község civakodásának és viszályának színhelyeül szolgálá, minek következtében a tanítók átláthatlan sora tanodánkban rövid működés után eltűnt. Ennek természetes következménye az vala, hogy fiatalságunk minden tekintetben hátramarada és az áldozatra kész szülékkel egyenlő lépést nem tartá.

Keresztényi felebarátaink itten előítéletet táplálnak és ellenszenvvel viseltetnek hitsorsosink iránt, mit némelyek az előbbi botrányokkal összekötésbe hozni akarnak; de az itteni viszonyokat jól ösmervén, minden összefüggést tagadnunk kell. Mindazonáltal a január hóban itt történt szerencsétlenség folytán a megholtak árváinak és özvegyeinek felsegélésére bőven és gazdagon adakozának hitrokonink, mely időtől fogva keresztény testvéreinkhez viszonyaink békésebb és barátságosabb szint öltének.

Nálunk, hála Istennek, a magyar nyelv terjesztésére, „magyarító-egyletre“ nincs szükségünk; mert mindenki jobban tud magyarul, mint németül¹⁾ miért is minden társasági körben csak magyar szót hallhatni; kisdedeink pedig csak annyit tudnak a németből mint a soproniak a magyarból. — Ezen kedvező helyzetet felhasználván, az iskolaév kezdetétől fogva, azaz még a burokratia rendszer bukása előtt minden tantárgyat — a bibliát és vallást sem véve ki — édes hazai nyelvünkön adjuk elő. De községünknek még más előnye is van, hogy t. i. a tanító itt halhatlanságra is tehet szert, mert

városunk története szerint még egy zsidó tanító sem halt meg itt.

Kis községünk fény- és árnyoldolatát néhány tollvonással rajzolván, jövő számban a főtisztelendő úr engedelmével kecskeméti községnek csak fényoldalát tüntetendjük elő, mert árnya nincs.²⁾

Nagy Kőrösön, Február, 5-kén 1861.

Silberstein Mór.

főlempi iskola tanító.

Zalaegerszeg, Téliutó 6-kán 1861.

Mult hó 31-kén minden háztulajdonos a város házára volt rendelve, a leendő megyei tisztválasztási gyülekezetre képviselőket választandó. A városház zsufolyva tele volt, ámbár a több mint 20 izraelita háztulajdonos közül egyetlen egy sem volt jelen. Vannak az embernek sejtelméi. A választás azonban elkezdődött, és valaki a köztisztletben álló K—St ajánlotta, de többen felkiáltának „nem kell zsidó“ többen a nép sepredékéből, oly „kend“-féle emberek kik 1848 előtt egy eskütt és később annál inkább egy aktuár előtt földig meghajoltak; mert a mogyorópálca mint Damokles kardja csak egy hajszálon függött fölöttök. Ezek elfelejtvén, hogy a zsidó velük szenvedett, velük vértett és még többel egy millió frintnál az árát is megadta, azt kiáltják „nem kell zsidó!“ De halljuk a zsidók, és pedig legelőször az egerszegi zsidók bűnét. Az egerszegi 140 családból álló izr. község nagyobb része szegény sorsu, és mégis 1845 óta egy 20,000 forintba került imaházat építették, egy oskolaházat szereztek, melyben 3 tanító, egy segéd és egy nevelőnő 142 mindkét nembelit a vallás és a közéletre szükséges tudományokban oktatnak. A tanodai költségek 2000 f. évenként túlmulnak. Ezen községek szegény sorsu betegit orvos és gyógyszerrel, szükség esetében családjukat élelemmel ellátják. Jelenleg is két családátya, már 5 hónap óta súlyos betegségben sinlődvén, hetenkint 8 f. kap. Ez mind oly tettek, melyekkel a hétszeres számu keresztény község nem dicsekedhetik. Ez az egerszegi zsidók büne. Az egész megyei zsidóság általános büne pedig az, hogy a börtönökben 48 rabra esik egy zsidó; pedig a lakosok száma szerint minden 25 ember zsidó; hogy egész Zalában egy zsidó sincs, ki a családi élet erkölcsét szegné, ki a házasság sz. frigyét bontaná; szorgalmas

¹⁾ De hol marad a magyar irodalom pártolása? Szerk.

²⁾ Szívesen elvárjuk.

iparosok, a városokban kereskedést s mesterséget űznek, a hon természetményeit a határos országokba szállítják. A falun pedig szántanak, vetnek, marhát tenyésztenek, fát is vágnak s béreskednek; végre hogy a szegény zsidó nem korcsmáz és a gazdag nem tivornyáz: ez az itteni zsidóság bűne. Vagy tán, mint a Hirnök szeretné, mindnyájan vágjunk fát és béreskedjünk? Bizony könnyebb fát vágni, mint puttont hordozni és jobb a szelid marhákkal bánni, mint ember embertelenül guny és csúf tárgyává válni. A Hirnök nem tudja, hogy a rongyszedő s a nyúl-bőr után lotó futó zsidó többet használ a hazának, nem csak mint a favágó vagy béres, hanem még mint némely ujságíró is! — A zsidó mindaddig lesz szélkarikája a városokban csordakint csavargó naplopónak, míg mint tegnap láttam, több min 200 budás — tehát uriemberek — minden illetődés nélkül hallhatják, mikint egy fél részeg kocsis botsuhintással kiálta: ide a zsidókkal 20-at én nyúzóok még — annélkül, hogy valaki útba igazította vagy bezáratta volna. Ezen elhallgatás vonta maga után a szeretett főispányunknak hoztunk — (nem; tévedtem: hoztak, mert egy zsidó sem volt meghiva) fáklyászene után, több zsidóknál történt ablakbetörés, „Éljen a magyar, dögljön a zsidó“ kiáltásokkal. Bizony fáj a szívemnek, hogy ily magában csekély dolgok néhány féktelen emberek által elkövetve, az itt mulató németeknek s német lapoknak alkalmat nyujtanak, nagy lármával a magyar türelmetlenségéről firkálni; pedig az egésznek a város előljárói az oka. De nem volt senki ki fülükbe súgta volna: „vigyázzatok polgármesterek“ s a t. Azonban reméljük, hogy a kijelölt és holnap 7-kén választandó főbiró, kit mint igazságos, tiszta és szilárd jellemű urat ösmerünk az ilyféle botrányok kitörésének csak hamar elejét veendi.

Weisz Joel.

Zalaegerszeg télutó 8-án. 1861.

A Zalamegyei választmányi bizottmány ma egyhangu felkiáltás által és nagyméltóságú főispányunk helybenhagyásával a Zalaegerszegen lakozó Graner Mihály urat az orvos és sebészi tudomány tudorát Zalamegye fővárosának (nem pro honori) nevezte ki. Ezen t. gyülekezet, melynek tagjai legnagyobb része a nagy Déák böles ajkiról szította be a nemzeteket erősítő és boldogító egyenlőség ihletét, nem ismeri a szükkeblü kaján (mert csak ez, és nem egyéb) sugalta szózatot: nem kell zsidó. Éljen a Zalamegyei szabadelvü választmányi bizottmány! **Weisz Joel.**

Vegyes közlemények.

— Az „Arad.-Zeit.“ szerint Aradon a zsidó „Chewrah Kedisah“ minden harmad évben tartatni szokott ünnepélyes lakomáját ülvén, ebben több előkelő keresztény is vett részt. Több hazafiui szónoklat tartatott, a „Szózat“ nagy áhitattal énekeltetett el. Ring ur, keresztény, végre egy 50 forintnyi pályadíjt tűzött ki egy az izraeliták történetét illető, izraelita fiatal által, akár versben akár prózában készitendő dolgozatra, és Dr. főrabbi Steinhardt, Feiteles tanár és Dr. Herzfelder urakat kérte bírálókul. Ez magyar lakoma volt.

— Félegyházán kerületi orvosnak egy izraelita H. úr, választatott el, mi végett vita kerekedett azon eredménnyel, hogy a választás, a 48. törvények ellen lévén, megsemmisítették, még azután is, midőn H. úr annyira el tudá felejteni becsületét, érdekből a kikeresztelkedésre is késznek mutatni magát. Ki a vallást érdekből elhagyja a hazával sem lehet őszinte szolgálja.

— Pápáról értesülünk Steiner J—z. ur által, hogy midőn a „magyar egylet“ ott megnyittaték, Deutsch med. Dr. úr a közönségnek szép szavakkal fejtegeté az egylet célját; Pserhofer orvostudor úr pedig buzditá a jelenlevőket, hogy az egylet a földmivelésre és gazdaszatra is terjessze figyelmét, mit harsogó éljenekkel fogadtatott.

— Brill Mór ur által értesülünk, miszerint Keszthelyen az izr. iskola virágzó állapotban van, a vallást kivéve minden tantárgy magyarul adatik elé és a mostani nemzedék csakugyan tős gyökeresen magyarnak növekszik; ugyanott van egy kézimunka intézet, melyben egy hívatásának legszebb módon megfelelő, különben helvét felekezetü, nevelőnő tanítja a zsidómagyar leánykákat.

— Beküldetett „Előfizetési fölhívás imakönyvre izraelita hölgyek számára“ Part földi Béla és Frank Samu uraktól. Ajánljuk az izraelita hölgyek kegyébe és épülésébe.

— Mint az „Ostd: P.“ Eszékről értesül, Pejacsevics gróf főispán ő Nmltsga a nála tisztelgő izraelita küldöttségnek igen kegyes szavakat mondott. Többek közt: Tudják az urak, hogy ez előtti nyolc évi főispánságom alatt sem ismertem valláskülönbséget, — ezentul sem fogok olyat ismerni. A mi jog egyenlőségüket illeti, reményelem, hogy nem sokára eljövendett.

— A „Pécsi lapok“ jelentést tesznek hogy Pécesset izraeliták által adott és minden felekezeti által megkeresett testvérisülési vigalomról, mely a sáson legfényesebbike volt, és melyen észre vehette mindenki, miszerint kész az izraeliták teljesen símolni a magyarsághoz, és így csakugyan érdemes a polgári egyenlőségre. Mi azon sohasem kétkedtünk.

— Helyreigazítás F. K. ur Sz. Fehérvárból mult lapunkban közlött panaszkodása a tanítók nyomoru állapota fölött nem Sz. Fehérvárra szól egyenest, hanem általában az egész földkerekségre.

— A főlebb dicséretesen említett Ring urhoz Dr. Feiteles az aradi izr. realiskola igazgató tanára egy „Nyilvános—köszönet—“et intéz az „Arad. Zeitung—“ban, melyből kitetszik, miszerint az érintett tanodában a magyar nyelvre legnagyobb figyelem fordíttatik. Az aradi izr. hazafiaktól méltán várhatuk is!

— A folyó hó 9-én szegeden az izraelita vallásu szegények javára rendezett táncvigalom az idei farsang legcsinosabbjai közé tartozott. A terem általában hazaszin szövettel volt bevonva, falait hazánk költőinek szobrai díszíték; az ajtóval átelleni homlokzaton Magyarország cimere ragyogott, alatta Széchenyi arcképe tanuskodott azon tiszteletről, melylyel izraelita honfitársaink a legnagyobb magyar iránt viseltetnek. A magyar szel-

lomet egyébiránt nem csupán a falak s a jelenlévők kivétel nélküli magyar öltözet, hanem az általános magyar társalgás is bizonyíták és azon aldozatkétség, melylyel estebéd közben a Szmétán ur egyszerű felszólítására gyűjtött 44 frt. 20 krt adtak át e lapok szerkesztőjének a keletkező honvéd gyámolító egyesület részére. Ugyanez alkalommal áldomáspharakat írtettünk a hazáért, Kossuth Lajosért és a szegedi izraelita község derék főrabbiáért; Löw Lipótért. „Sz: H.“

Lapunk zárta igen szerencsés. Megint kaptunk egy becses levelkét Dr. Kacander úrtól Miskolczon 30 frtnyi melléklettel a Petőfi szobor számára. Most csak annyit, hogy lakoma alkalmával gyűjtetett — a teljes névsort jövő számunkban. Begyűlt eddig Dr. Bleuer ur által 51 frt. (összegezen 81 a Petőfi Dr. Katzander ur által 30 frt.) szoborra.

— Már revisionál is tartunk, midőn újra veszünk egy édes levélkét 11 o. é. frttal Gödöllőről, hol Schönfeld Ignác úr felszólítására a szertartási-egyesület szokásos gyűlésekor a község tagjai, számra 10-en, összeadták ezen összeget, hogy tennők mi a hazai ol-tárára, mit nagy örömmel teszünk is. A 11 forintból 3 az akademia tőkájére, 3 az épületre, 2 fr. 50 kr. a Szécsényi szoborra, 2 fr. 50 kr. a Petőfi szoborra szánuva. Közelebb a levelet.

S z e r k e s z t ő i p ó s t a.

M. I. urnak Nagy-Kállón, jövőben közöljük.

B. S. urnak Szigetvárott. Kérünk közleményt iskola s községről. Az eddigit nem használhatjuk.

R. S. urnak Simándon. Az elrendelt már meg van. A lap rendetlen érkezése végett, tessék az aradi postahivatalnál reklamálni.

F. J. urnak Bodolán. Köszönjük szíves tanácsát és kérjük addig is lapunk ügyében fáradozni.

G. urnak Fehérvárott. Jövőben úgy lesz.

S. S. urnak Fehérvárott. Használjuk.

Dr. B. Gy. urnak Mosonyban. Legközebb használjuk.

U. A. Mosonyban. Szívesen elfogadjuk.

O. J. urnak Egerben. Részben közlendjük jövőben.

K. H. urnak Szarvason. Ön s E. L. úr számára már van előfizetve félévre. A beküldött a második félévre maradni fog.

A bonyhádi és váci levelek hely szüke miatt jövőre maradtak.

Az „Agrar Zeitung“ s „Kolozvári-közlöny“ kiadó hivatalát cserelapok végett fölkérjük.

!!! Teljes számu példányokkal még folyvást szolgálhatunk !!!

A lap végetti reklamatiókat a kiadó hivatalhoz (Boldini Róbert nyomdájába) kérjük intézni.